

Aan het bestuur van het Samenwerkingsverband
Noord Nederland en de leden van de
Interprovinciale Statencommissie.

In afschrift aan: zie bijlage.

Groningen: 13 maart 1995
Kenmerk: 009/95

BESTUREN IS (VER) VOORUITZIEN

Introductie.

Met deze publicatie wil de Sociaal-Economische Adviesraad Noord Nederland (SEAN) een inbreng leveren voor de na de verkiezingen op 8 maart 1995 op te stellen provinciale bestuursprogramma's en het beleidsprogramma 1995 - 1999 van het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN). De (cursief gedrukte) voorstellen 1 t/m 17 hebben zowel betrekking op de korte als op de lange(re) termijn. De marges voor nieuw beleid op korte termijn zijn overigens begrensd, enerzijds door de meerjarige afspraken die in 1994 in het politiek beraad tussen Kabinet en Noord Nederland zijn gemaakt over ISP, IPR en Europees beleid 1995 - 1999 en anderzijds door de zojuist afgeronde politieke discussie over de SNN-evaluatie over de periode 1992 - 1994 en de in januari 1995 verschenen nota van het Ministerie van Economische Zaken "Ruimte voor Regio's". (Het ruimtelijk-economisch beleid tot 2000). Deze gegevens vormen belangrijke ijkpunten bij het ontwikkelen van (aanvullende) voorstellen voor de verdere ontwikkeling van Noord Nederland, met name op economisch terrein.

De belangrijkste conclusie uit de evaluatie is dat de samenwerking binnen SNN-verband op grond van de meerwaarde die het heeft moet worden voortgezet, waarbij vergroting van de doelmatigheid en effectiviteit een belangrijk streven is.

De essentie van de EZ-nota -en wij onderschrijven die- is, dat als gevolg van o.m. de toenemende mobiliteit en verwevenheid van ondernemingen, de kwaliteit van de economisch-ruimtelijke

voorwaarden (zoals bereikbaarheid in internationaal perspectief, kwaliteit van bedrijfslocaties en ondernemingsklimaat) in toenemende mate bepalend is voor de concurrentiekracht van de marktsector en daarmee voor de groei van inkomen en werkgelegenheid in Nederland en de Nederlandse regio's. Daarbij wordt het belang onderkend van een economische ontwikkeling van de Nederlandse regio's in samenhang met elkaar en met de internationale omgeving. Door de in de nota ontwikkelde corridor-gedachte wordt gestreefd naar onderlinge samenhang en afstemming in het licht van de internationale concurrentie. Dit alles leidt ertoe, dat niet langer wordt gesproken over regionaal-economisch maar over ruimtelijk-economisch beleid. In dat beleid staat centraal de wijze waarop de door het Kabinet voorgestane groei van bedrijvigheid en werkgelegenheid ruimtelijk kan worden ingepast. Tot het jaar 2005 wordt een tekort van 1600 ha. aan bedrijfsterreinen voorzien. Ook in Noord Nederland is een tekort aan bepaalde types terreinen aanwijsbaar.

De nota biedt voor Noord Nederland geen wezenlijk nieuw perspectief omdat:

- de nota niet uitwerkt en operationeel maakt wat de samenhang tussen de regio's is. Zo is bijv. niet duidelijk op welke wijze Noord Nederland profiteert van een versterking van het economisch kerngebied (Randstad en delen van Oost en Zuid);
- de nota zich niet afvraagt welke bedrijvigheid niet per se aan het kerngebied gebonden is en uit een oogpunt van congestie (dus nationaal belang) en bedrijfsrendement beter elders gevestigd zou kunnen zijn;
- de nota wel constateert dat in Noord Nederland de economische structuur relatief ijl is, de endogene groeikracht versterking behoeft en de interactie van dit gebied met het kerngebied nog niet voldoende sterk is om de aansluiting ten volle te kunnen maken, maar aan deze conclusies geen (nieuwe) maatregelen verbindt
- en de nota derhalve zich niet inzet voor een ontwikkeling, waarbij van overheidswege daar investeringen worden bevorderd waar deze, ook gezien de congestie, het meest doelmatig en (dus) maatschappelijk verantwoord zijn.

Het EZ-beleid is zich wel bewust van de congestieproblematiek en het grote probleem om doelstellingen op het vlak van economie, ruimtelijke ordening, natuur en milieu met elkaar te verenigen, maar zet zich er desondanks, naar het schijnt onvoorwaardelijk, voor in om voldoende ruimte voor bedrijvigheid ook en vooral in het economisch kerngebied te creëren. Typerend daarbij is de optimistisch getoonzette visie: "Als het niet lukt om specifieke congestieproblematiek tijdig op te lossen zal om de schade door verkeerscongestie voor de Nederlandse economie zo veel mogelijk beperkt te houden, een voorkeursbehandeling voor het economisch relevante verkeer moeten worden overwogen."

Door deze benadering komt er geen overtuigend antwoord op een kernvraag hoe het "faseverschil in ontwikkeling" tussen het Noorden en overig Nederland (op termijn) tot een oplossing kan komen.

De nota gaat ervan uit, dat de "goede vestigingsvoorwaarden van het Noorden voor bepaalde ruimte-extensieve economische activiteiten, in combinatie met de oplopende druk op de ruimte in andere delen van het land goede kansen bieden voor verdere versterking van de economische structuur in Noord Nederland en de aansluiting op het economisch kerngebied."

De ervaring, ook in het kader van het regionale beleid heeft geleerd, dat dit nog heel lang een illusie zal blijken te zijn, indien de opvattingen in Nederland over de inrichting van onze nationale ruimte niet wezenlijk veranderen.

De beleidsinzet van SNN zal derhalve gericht moeten zijn op een systematische beïnvloeding van de heersende (publieke) opinie en op een optimalisering van de eigen bijdrage aan de noordelijke ontwikkeling.

Noordelijke samenwerking: koers en organisatie.

Politiek-bestuurlijke samenwerking.

Allereerst willen wij benadrukken dat voor het voeren van een effectief economisch beleid op regionale schaal een adequate bestuurlijke schaal noodzakelijk is. De schaalvergroting die zich (in Europees perspectief) in ruimtelijk-economische patronen voltrekt zal ook bepaalde consequenties (moeten) hebben voor de schaal van ruimtelijk-bestuurlijke structuren. Bij de vormgeving van (nieuwe) bestuursstructuren dient het voldoende meewegen van economische belangen gewaarborgd te zijn. Een versterking van de economische positie is zeker ook gebaat met een bundeling van krachten ten aanzien van de overheidsfuncties verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en milieu, gegeven de onderlinge verwevenheid daarvan.

Adequate bestuurlijke samenwerking en een gezamenlijke profilering van gemeenschappelijke ontwikkelingsstrategieën (w.o. promotie van Noord Nederland als een kostenbesparend en daardoor concurrerend investeringsgebied) zijn vooral ook in het licht van "Ruimte voor Regio's" belangrijke voorwaarden voor versterking van structuur en positie van dit gebied in (inter)-nationaal kader. Door de samenwerking te optimaliseren kan hieraan een effectieve bijdrage worden geleverd. Tevens wordt daarmee een "uitnodigend" platform geschapen voor (verdere) decentralisatie van rijkstaken, ook in het belang van de noordelijke werkgelegenheid.

Uit de SNN-evaluatie is gebleken, dat er een voedingsbodem is voor verdere versterking en uitbouw van de samenwerking, ook op niet-economische beleidsterreinen.

De SEAN is ervan overtuigd, dat de verdere stappen in de samenwerking voor een belangrijk deel bepaald worden door het maatschappelijk draagvlak dat hiervoor kan worden verkregen. In onze visie zijn het niet primair de dagelijkse, uitvoerende GS-Colleges, maar Provinciale Staten, in deze vertegenwoordigd door de Interprovinciale Statencommissie (IPS), die de politieke vertegenwoordiging en (op hoofdlijnen) de vertaling bieden van hetgeen in de (noordelijke) samenleving leeft. Van de IPS verwachten wij dan ook in de toekomst meer initiatieven en sturing in het verdere groeiproces van de samenwerking, ook op niet-economisch terrein. Wij denken daarbij met name aan de eerdergenoemde sectoren verkeer en vervoer, milieu en ruimtelijke ordening. De opstelling van het SNN-beleidsprogramma 1995 - 1999 is in dit proces een cruciale fase.

- 1. Voorgesteld wordt, dat ter voorbereiding daarvan in de IPS een koersbepalende discussie plaats vindt over de bandbreedte van de samenwerking, uitgaande van het basisprincipe dat de schaal van de oplossing overeen moet komen met de schaal van het probleem. De discussie kan worden gevoerd mede aan de hand van de bestuursprogramma's.*

Gezien de centrale functie van het beleidsprogramma is het zaak voor de voorbereiding daarvan de nodige tijd uit te trekken. Snelheid is minder belangrijk, dan het verwerven van een zo groot mogelijk maatschappelijk draagvlak. En het is beter een beperkt aantal samenwerkingsdoelen met overtuiging na te streven, dan een groot aantal waarbij het ambitieniveau niet eenduidig is.

Maatschappelijke discussie en participatie.

Vanuit de noordelijke samenleving (zie bijv. de initiatieven van de Noordelijke Ronde Tafel) worden regelmatig signalen afgegeven die voor de richting van de samenwerking relevant (kunnen) zijn. Wij denken bijv. aan voorstellen op het gebied van verkeer en vervoer, toerisme en cultuur. Van belang is dat maatschappelijke sectoren zich nadrukkelijker beraden en uitspreken over samenwerkingsmogelijkheden op noordelijke schaal, ook in samenspraak met de IPS (en bij uitgewerkte voorstellen ook met SNN-bestuurscommissies).

- 2. Te overwegen is om ook van SNN-zijde deze maatschappelijke discussie en betrokkenheid bij de politiek te stimuleren door bijv. eenmaal per jaar een openbaar maatschappelijk debat met alle betrokkenen uit een of meer verwante sectoren (incl. gemeenten en IPS) te organiseren over noordelijke samenwerking (bijv. aan de hand van een thema uit het concept-uitvoeringsprogramma SNN voor het komende jaar). Voorbeelden: (technologische) kennisdiffusie, export, milieutechnologie, elektronische snelweg (zie ook voorstel nr. 15).*

Mede langs deze lijnen kan een ontwikkeling op gang komen van een (nogal vrijblijvende) top-down gekenmerkte inspraak- en adviesstructuur naar een meer participerende en medeverantwoordelijke democratie. Hierdoor worden ideeën en organiserend vermogen geactiveerd en het draagvlak versterkt, in het belang van de kwaliteit van het openbaar bestuur en de noordelijke ontwikkeling.

Ook de SEAN als sectorgeleding dient zich meer in de richting van het participatiemodel te (kunnen) ontwikkelen, in die zin dat de raad (evenals de IPS) op een eerder moment, wanneer de kaarten nog niet zijn geschud, bij de voorbereiding van de politieke besluitvorming wordt betrokken. Daartoe kan ook overleg tussen SEAN en IPS -beide adviesorganen van SNN- wenselijk zijn. Immers:

“economische structuurversterking is niet mogelijk zonder een goede samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven. Dit betekent, dat regionale overheden open dienen te staan voor de opvattingen en behoeften van het regionale bedrijfsleven,” (EZ-nota).

Het gaat op economisch terrein overigens niet alleen om participatie in beleidsontwikkeling maar minstens evenzeer om de vraag hoe noordelijke bedrijven op projectbasis maximaal op de geboden mogelijkheden, bijv. op het terrein van technologieovername kunnen inhaken.

Hier ligt dan ook een belangrijke stimulerende taak voor organisaties en collega-ondernemers.

Stroomlijnen en versterking van de SNN-organisatie.

De samenwerking zal worden versterkt en uitgebouwd. De samenwerking op economisch gebied vormt daarbij het kernpunt. De wijze waarop deze samenwerking in de SNN-bestuurscommissie Economische Zaken, Toerisme en Recreatie (EZT) wordt vorm gegeven ondervindt reeds allerwegen waardering en wordt veelal als voorbeeld gezien voor andere bestuurscommissies.

De voorzitters van deze en de andere bestuurscommissies hebben op grond van de gemeenschappelijke SNN-regeling een coördinerende taak, doordat zij (in beginsel) lid zijn van het dagelijks SNN-bestuur (art. 20).

3. *Deze coördinerende taak zou in de regeling nadere (formeel) invulling en aanvulling moeten krijgen door de betreffende voorzitter ook*
- *als eerst-verantwoordelijke aan te wijzen voor de coördinatie van werkzaamheden op het betreffende werkveld;*
 - *als eerste woordvoerder aan te wijzen op dit terrein in het overleg met de IPS (en zo nodig ook in provinciale statencommissies over SNN-zaken);*
 - *en als eerste woordvoerder aan te wijzen bij extern overleg (bijv. met Den Haag, Brussel en maatschappelijke groeperingen).*

Op deze wijze kunnen de coördinerende gedeputeerden een effectieve bijdrage leveren aan de afstemming en samenhang in de beleidsontwikkeling van de noordelijke provincies op de diverse terreinen.

4. *In dezelfde gedachtengang past, dat in de komende beleidsperiode een voorstel wordt ontwikkeld voor integratie van de provinciale sociaal-economische afdelingen tot een organisatie, onder coördinerende leiding van de voorzitter van de Commissie EZT (c.q. dagelijks bestuur SNN) en met een duidelijke afbakening van taken en verantwoordelijkheden ten opzichte van de NOM.*

Niet alleen in de beleidsvoorbereiding en -uitvoering, maar ook bij de advisering kunnen samenhang en doelmatigheid worden vergroot.

5. *Bij een (verdere) schaalvergroting op de terreinen economie, verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en milieu dient te worden gezien of de provinciale sociaal-economische commissies kunnen worden opgeheven en geïntegreerd in de SEAN.*

Bevordering inhoudelijke samenhang in het (regionaal-economische) beleid van Noord Nederland.

Samenhang, synergie en slagvaardigheid in het regionale beleid worden bemoeilijkt door het (in de laatste jaren in betekenis sterk toegenomen) beleid vanuit Brussel. Dit beleid, dat vergelijkbare doelen en elementen kent als het ISP, wordt gekenmerkt door vele, vanuit verschillende fondsen gefinancierde programma's die op uiteenlopende maar veelal betrekkelijk kleine gebieden en sectoren betrekking hebben. Het uitgangspunt van dit beleid is nog steeds de achterstandsfilosofie (werkloosheidspercentage) in plaats van het denken in economische potenties, samenhang en doelmatigheid van beleid.

Doordat het Brusselse beleid voor een aantal jaren is vastgelegd, is op korte termijn geen verandering denkbaar.

6. *Wel zou geprobeerd moeten worden bij de voortzetting van het Doelstelling 2-beleid na 1996 en de evaluatie van het ISP-marktsectorbeleid eind 1996 tot een schaalvergroting en een betere samenhang in het beleid te komen. Bij deze evaluatie dient ook te worden gezien of de voor de marktsector beschikbaar gestelde gelden (30 miljoen per jaar) voldoende zijn, danwel een herverdeling tussen de marktsector- en publieke middelen moet plaatsvinden. Signalen uit de marktsector duiden op dit laatste.*
7. *Zeker ook zou het streven erop gericht moeten zijn om met het oog op de afloop en de evaluatie van het lopende structuurbeleid in 1999 verbeteringen te bewerkstelligen, op basis van een noordelijke structuurvisie en noordelijk beleidskader (zie voorstellen 10 en 15). Daartoe zal tijdig, samen met de rijksoverheid, een strategisch plan moeten worden ontwikkeld. Mede ter beïnvloeding van Brussel in deze richting zou de vestiging van een gezamenlijk noordelijk bureau in Brussel overwogen moeten worden. Nog ambitieuzer en effectiever zou zijn indien de partners in de Nieuwe Hanze Interregio een gezamenlijke visie zouden kunnen ontwikkelen op de Europese steun na 1999, waarbij ook aandacht zou moeten worden gegeven aan mogelijke samenwerkingsprojecten met Midden- en Oost-Europa in het kader van de EU-fondsen. Daarmee zou de gewenste integratie van dit gebied een wezenlijke stap dichterbij komen.*

Maar ook los van Brussels beleid kunnen samenhang, uniformiteit en rechtszekerheid op economisch gebied effectief worden bevorderd door:

8. *de instelling door SNN van een centraal eerstelijns overheidsloket op basis van een zo groot mogelijke uniformiteit in regelgeving voor het bedrijfsleven (naast IPR en bedrijfsgerichte ISP-regeling: vestigingsregelingen, vergunningsvoorwaarden, heffingen e.d.);*
9. *een actieve rol van SNN bij de stroomlijning van het circuit van advies- en kennisinstellingen, die ten dienste van de marktsector werken*
10. *en door harmonisatie en vervolgens integratie van de provinciale sociaal-economische beleidsplannen (noordelijke visie en beleidskader).*

Bevordering samenhang en interactie met de (internationale) omgeving.

Noord Nederland maakt deel uit van het economisch kerngebied van N.W.-Europa, zij het dat het enigszins aan de rand daarvan is gelegen en (mede daardoor) een wat geringere bedrijvendichtheid kent.

In de lijn van de filosofie van "Ruimte voor Regio's" gaat het erom dat de noordelijke regio tegen de achtergrond van de verscherping van de vestigingsplaatsconcurrentie een goede aansluiting op de ruimtelijk-economische structuur van N.W.-Europa en de beschikbaarheid van kwalitatief goede bedrijfslocaties op de juiste plaats en tijd verzekert. Daarbij is het zaak de regio's in Nederland nog sterker dan voorheen in samenhang met elkaar en met de (inter)nationale omgeving te bezien.

SNN kan aan deze voorwaarden invulling geven (zie voorstellen 11 t/m 17) door, waar nodig samen met de rijksoverheid en het noordelijk georganiseerde bedrijfsleven:

11. *meer inzicht te verwerven in de vraagstelling wat in Nederland de internationaal stuwende activiteiten zijn, waar ze gevestigd zijn en hoe (op basis van complementariteit) deze met elkaar kunnen samenwerken (bijv. op het gebied van havenontwikkeling);*
12. *(als vervolg op het NEI-rapport "Noord Nederland: volop ruimte voor economische activiteiten") nader te analyseren welke sector- en ondernemingsactiviteiten in de Randstad, gegeven het ruimtegebrek aldaar en de sterke punten van Noord Nederland voor verplaatsing in aanmerking kunnen komen. (Dit vraagt ook inzicht in c.q. een registratiesysteem van concrete investeringsplannen van bedrijven);*
13. *ideeën te ontwikkelen voor een effectieve bijdrage (op langere termijn) van de Europese structuurfondsen en de rijksoverheid voor een doelmatiger benutting van de Nederlandse ruimte en potenties en daardoor oplossing van ruimtelijk-economische problemen. Bijv. EFRO-bijdragen voor daarop gerichte infrastructuur (Zuiderzeelijn!), een hogere IPR-premie uit het centrale deel voor bedrijven die zich uit de Randstad verplaatsen naar Noord Nederland, een stimuleringsregeling ten behoeve van verplaatsing tuinbouwbedrijven en uitbreiding van het noordelijke IPR-gebied. (Dit vraagt een heroriëntatie van het Brusselse beleid);*
14. *en de maatschappelijke discussie over deze thematiek te stimuleren, met name in de Randstad (bijv. via overleg met Kabinet, met industriële kringen en intermediairs in de Randstad en overleg met de regio Randstad). Een dergelijke discussie moet het draagvlak verbreden voor de overtuiging dat met een doelmatiger inrichting van de nationale ruimte vele belangen worden gediend. Naarmate de inzichten hieromtrent zich ten gunste van Noord Nederland wijzigen komt ook een strategisch project als de Zuiderzeespoorlijn weer in een nieuw perspectief te staan. In dit verband wijzen wij op de belangwekkende vraagstelling in hoeverre het recente achterblijven van de economische dynamiek in de Randstad t.o.v. het landelijk gemiddelde (in omzet, export, investeringen, rendement) samenhangt met de congestie-problematiek.*

Om zijn groeipotentieel in internationaal kader optimaal te kunnen inzetten zal Noord Nederland zelf zijn zaken op orde moeten hebben. Ook blijkens de ervaringen van de NOM beschikt Noord Nederland over onvoldoende kwalitatief hoogwaardig bedrijfsterrein. Kenmerk is een versnipperd aanbod van bedrijfsterreinen, waarin nauwelijks sprake is van segmentatie.

15. *Dit vraagt om de ontwikkeling van een samenhangende visie (ruimtelijk-economische structuurkaart) omtrent de specifieke functies, potenties en verdere ontwikkeling van economische kerngebieden/zones in Noord Nederland, zo veel mogelijk op basis van complementariteit (w.o. gespecialiseerde bedrijfsterreinen, verkeers- en vervoersinfrastructuur, woningbouw). Gelet op de relatief ijle structuur, de samenhang en financiële mogelijkheden zijn hiervoor keuzes op noordelijke schaal nodig. De SEAN is graag bereid hierover te adviseren. Daarbij is ter versterking van de internationale concurrentiepositie, vergroting van het "onderscheidend vermogen" van de*

belangrijkste economische concentraties Groningen, Leeuwarden, Emmen en Eemsmond van wezenlijk belang. Voor de geselecteerde kerngebieden/zones zal in een (indicatief) plan moeten worden aangegeven welke kansrijke, strategische locaties voor welk type bedrijvigheid het meest geschikt zijn en ontwikkeld moeten worden. Een dergelijk plan zal mede richting gevend zijn voor het werk van de ISP-marktsectorcommissies.

- 16. Aan versterking van de technologische, innovatie- en daardoor van de exportcapaciteit van Noord Nederland ware absolute prioriteit te geven. In ISP-verband zijn en worden daartoe belangrijke initiatieven ontwikkeld. Integratie van Scandinavische landen in de EU en de ontwikkeling in de Baltische landen bieden duidelijke kansen voor noordelijke export en samenwerkingsmodaliteiten.*
- 17. Voorgesteld wordt op basis van de NHI-overeenkomst van 1991 met de NHI-partners te overleggen in hoeverre de toen geformuleerde doelstellingen van economische integratie, versterking van de internationale concurrentiepositie en afstemming van het (stimulerings)beleid in de NHI daadwerkelijk inhoud kunnen krijgen.*

Niet uitgesloten is, dat op basis van dit overleg een strategische keuze moet worden gemaakt tussen (versterkte) samenwerking met het economisch kerngebied van Nederland en samenwerking met N.W.-Duitsland.

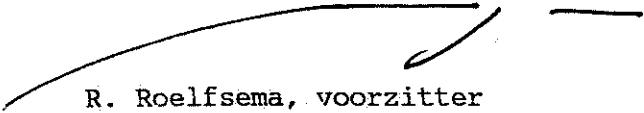
In dit overleg dient de centrale vraag zich aan of een samenhang met name tussen de economische zwaartepunten in dit gebied (op langere termijn) bevorderd kan worden, bijv. door het logistieke concept van de Multi-modale Transportregio Noord-Nederland uit te breiden tot N.W.-Duitsland (incl. het logistieke centrum Hamburg).

Noord Nederland en N.W.-Duitsland vormen tenslotte één regio, en Delfzijl/Eemshaven/Emden vormen in een geïntegreerd Europa een samenhangend havengebied. Elementen in zo'n ontwikkelingsconcept zullen zijn de transport- en distributieinfrastructuur, logistieke dienstverlening, een uitgebalanceerd aanbod van bedrijfslocaties, datacommunicatie, integratie van het gebied in het internationale HSL-net (door bijv. HSL-treinen te laten rijden over bestaand verbeterd spoor) en instelling van een luchtlijn Eelde-Bremen-Hamburg en/of Eelde-Greven (Osnabrück-Münster).

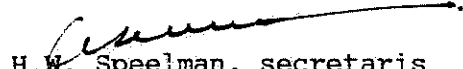
Tot slot.

Onze voorstellen beogen bij te dragen tot een effectiever en doelmatiger (dus ook kostenbesparend) beleid in Noord Nederland. Gezien de eerder vermelde SNN-voornemens in deze richting gaan wij ervan uit dat onze voorstellen met het oog op de opstelling van de bestuursprogramma's en het SNN-beleidsprogramma bijzondere aandacht krijgen. Wij stellen ons voor over de realisering(skansen) hiervan in de komende tijd nader met de provinciale leden in de SEAN van gedachten te wisselen.

Voor de Sociaal-Economische
Adviesraad Noord Nederland,

R. Roelfsema, voorzitter

H.W. Speelman, secretaris

BIJLAGE

Brief is in afschrift gezonden aan:

- SNN-bestuurscommissies
- Provinciale statenfracties in Groningen, Friesland en Drenthe
- Stuurgroep NHI
- Minister en Staatssecretaris van EZ, Minister van VROM, Minister van Verkeer en Waterstaat
- Directie en Raad van Commissarissen NOM
- Vereniging VNO-NCW, Koninklijke Vereniging MKB-Nederland, FNV, CNV, MHP
- ISP-marktsectorcommissies
- Noordelijke Ronde Tafel
- VNG-afdelingen in Groningen, Friesland en Drenthe
- Gemeentebesturen van Assen, Delfzijl, Eemshoek, Emmen, Groningen, Harlingen, Heerenveen, Hoogeveen, Hoogezand-Sappemeer, Leeuwarden, Meppel, Roden, Smallingerland, Sneek, Stadskanaal, Veendam, Winschoten
- Streekraad Oost-Groningen
- Leden en adviseurs SEAN.